

Wyrok z dnia 13 lipca 2000 r.

II UKN 636/99

1. Przepis art. 235 KH nie wyłącza prawa wspólnika do głosowania nad podjęciem uchwały zgromadzenia wspólników powołującej pełnomocnika do zawarcia umowy o pracę.

2. Umowa o pracę zawarta dla pozoru jest nieważna (art. 83 § 1 KC w związku z art. 300 KP) i nie może podlegać ocenie w aspekcie jej celu na podstawie art. 58 § 1 KC.

Przewodniczący SSN Beata Gudowska, Sędziowie SN: Maria Tyszal, Barbara Wagner (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 13 lipca 2000 r. sprawy z wniosku Małgorzaty M.-Ł., Tomasza S., Mirosława Krzysztofa D. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o objęcie ubezpieczeniem społecznym pracowniczym, na skutek kasacji zainteresowanej Małgorzaty M.-Ł. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24 sierpnia 1999 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 24 sierpnia 1999 r. [...] oddalił apelację Małgorzaty Jadwigi M.-Ł., Tomasza S. i Mirosława Krzysztofa D. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 14 maja 1999 r. [...], zmieniającego zaskarżone przez apelujących decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w B., odmawiające objęcia ich obowiązkiem pracowniczego ubezpieczenia społecznego od 1 września 1998 r., i ustalającego, że wnoszący apelację podlegają temu obowiązkowi od 1 marca 1999 r., a w pozostałej części oddalającego odwołanie.

Sąd ustalił, że czterech wspólników Spółki z o.o. „M.S.” uchwałą walnego zgromadzenia wspólników z dnia 28 marca 1997 r. powołało Michalinę K., zatrudnioną w Spółce na stanowisku głównego księgowego w wymiarze ½ etatu, na pełnomocnika do szczególnej czynności, tj. do zawarcia w dniu 28 marca 1997 r. umów o pracę z członkami Zarządu – Mirosławem D., Małgorzatą M.-Ł. i Tomaszem S. Mirosław D. posiada 180 udziałów w Spółce, wspólnicy Małgorzata M.-Ł. i Tomasz S. – po 90 udziałów oraz wspólnik Maciej Ryszard M., zatrudniony na stanowisku asystenta projektanta, 40 udziałów. Zdaniem Sądu, uchwała o powołaniu pełnomocnika, ze względu na treść art. 235 i 236 KH, była faktycznie uchwałą trzech wspólników.

W ocenie Sądu, umowy o pracę zawarte z ubezpieczonymi przez wyznaczonego przez nich do dokonania tych czynności pełnomocnika były czynnościami pozornymi (art. 83 § 1 KC) i miały na celu obejście prawa. Dlatego, na zasadzie art. 58 § 1 KC, były nieważne. Były to faktycznie umowy o pracę zawarte „z samym sobą”, sprzecznie z art. 235 KH. Sytuacja powyższa uległa zmianie z dniem 1 marca 1999 r. po zawarciu z wnioskodawcami nowych umów o pracę przez przewodniczącego Rady Nadzorczej, zgodnie z art. 203 KH. W okresie od 1 września 1998 r. do 28 lutego 1999 r. Mirosław D., Małgorzata M.-Ł. i Tomasz S. nie podlegali pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu, lecz ubezpieczeniu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej.

Małgorzata Jadwiga M.-Ł. zaskarżyła ten wyrok kasacją. Wskazując jako jej podstawy naruszenie prawa materialnego, a to art. 203, 235, 236 KH i art. 22 § 1 KP przez ich błędną wykładnię oraz art. 58 § 1 i art. 83 § 1 KC przez ich niewłaściwe zastosowanie, a także naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 233 § 1 KPC, wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji oraz o zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych.

Zdaniem skarżącej, błędne jest stanowisko Sądu, że uchwała wspólników z dnia 28 marca 1997 r., ze względu na treść art. 235 i 236 KH, była faktycznie uchwałą trzech wspólników. Była to, i faktycznie i prawnie, uchwała zgromadzenia wspólników. Pozycja formalna wspólnika jest odmienna od statusu zgromadzenia wspólników. Nie ma przepisu, który zakazywałby głosowania wspólnikowi w sprawie powołania pełnomocnika do zawarcia z nim umowy o pracę. Art. 235 KH dotyczy wyłącznie głosowania wspólników przy powzięciu uchwał dotyczących ich odpowiedzialności wobec spółki, przyznania wynagrodzenia oraz umów i sporów między nimi

a spółką. Jest to przepis szczególny i nie może być wykładany rozszerzająco. Art. 235 i 236 KH nie mogą zatem stanowić podstawy ani do zakwestionowania ważności powołania pełnomocnika, ani do zakwestionowania ważności umów o pracę zawartych przez pełnomocnika z będącymi współnikami członkami zarządu.

Skarżąca wywodziła dalej, że pozorność czynności prawnej i nieważność czynności prawnej mającej na celu obejście prawa są dwiema różnymi instytucjami prawnymi. Sąd nie zakwalifikował jednoznacznie zawartych przez pełnomocnika umów o pracę, powołując jednocześnie art. 83 § 1 i art. 58 § 1 KC. Przy ustaleniu pozorności czynności prawnej sąd powinien ustalić jaka czynność była czynnością ukrytą. Zarówno działanie pozorne, jak i zawarcie umowy w celu obejścia prawa wymagają świadomego działania składającego oświadczenie woli. Oświadczenia woli skarżącej są jednoznaczne. Sąd niewłaściwie je wyłożył, zakładając, że miała ona zamiar dokonać czynności pozornej oraz w celu obejścia prawa.

Zgodnie z art. 203 KH, dopuszczalne jest zawarcie umowy z członkiem zarządu przez pełnomocnika. Przy przyjęciu rozumowania Sądu niemożliwe byłoby zastosowanie art. 203 KH do powoływania pełnomocników do zawierania umów z członkami zarządu będącymi jednocześnie udziałowcami w spółkach wieloosobowych. Umowy te bowiem zawsze byłyby zawierane „z samym sobą”. W Spółce „M.S.” jest czterech udziałowców, z których żaden nie jest udziałowcem większościowym. Nie ma powodu, by trzech z nich traktować łącznie jako jedną całość.

Co do braku podporządkowania przy wykonywaniu obowiązków pracowniczych przez członków Zarządu, zainteresowana podniosła, że osoby zarządzające zakładem w imieniu pracodawcy nie podlegają nigdy podporządkowaniu „służbowemu”. Powołanie Rady Nadzorczej nie wprowadziło podległości zarządu temu organowi. Rada Nadzorcza nie ma bowiem żadnych kompetencji w procesie zarządzania spółką.

Sąd przyjął za udowodnione, że skarżąca działała w celu obejścia prawa oraz dokonała czynności prawnej pozornej. W materiale dowodowym brak jest jakichkolwiek podstaw do przyjęcia tych faktów za dowiedzione. Brak także ustaleń czy pozorne było ustanowienie pełnomocnika zarządu (co wymagałoby unieważnienia uchwały zgromadzenia współników), czy pozorne było zawarcie umowy przez pełnomocnika prawidłowo ustanowionego przez Walne Zgromadzenie. Sąd nie przeprowadził postępowania dowodowego w zakresie badania woli stron i nie dokonał ustaleń w tym przedmiocie. Nie rozważył zatem wszechstronnie całego zebranego w

sprawie materiału dowodowego, przez co uchybił art. 233 KPC, a które to uchybienie wpłynęło istotnie na wynik sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zaskarżonym wyrokiem Sąd odmówił objęcia Małgorzaty M.-Ł. pracowniczym ubezpieczeniem społecznym ustalając, że umowa o pracę zawarta z nią w dniu 28 marca 1997 r. przez pełnomocnika Spółki, powołanego uchwałą wspólników dla dokonania tej czynności prawnej, była nieważna. Z motywów zaskarżonego wyroku nie wynika jednoznacznie jaką podstawę prawną nieważności umowy przyjął Sąd – czy stanowi ją art. 235 i 236 KH (brak prawidłowego umocowania Michaliny K.), czy art. 83 § 1 KC (zawarcie umowy dla pozorów), czy art. 58 § 1 KC (zawarcie umowy o pracę w celu obejścia ustawy).

Trafny jest prezentowany w kasacji pogląd, że pozycja prawna zgromadzenia wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i poszczególnych wspólników jest odmienna. Świadczy o tym już choćby tylko systematyka Kodeksu handlowego, który w rozdziale II („Prawa i obowiązki wspólników”) działu XI („Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”) normuje prawa i obowiązki wspólników, zaś w rozdziale III („Władze spółki”) oddział 3 („Zgromadzenie wspólników”) kompetencje zgromadzenia wspólników. Zgromadzenie wspólników jest organem spółki, który tworzą wspólnicy - osoby fizyczne lub prawne. Uchwała zgromadzenia wspólników nie traci charakteru aktu pochodzącego od tego organu tylko dlatego, że została podjęta głosami wspólników posiadających łącznie większość udziałów. Wywód Sądu zmierzający do wykazania, że pełnomocnika do zawarcia z zainteresowaną umowy o pracę ustanowiło nie zgromadzenie wspólników, lecz faktycznie trzech wspólnicy, gdyż posiadali łącznie 90% udziałów, co w konsekwencji powoduje, że umowa o pracę została zawarta przez „samego z sobą” i dlatego nieskutecznie, nie jest trafny.

Według art. 235 KH wspólnicy nie mogą głosować przy podejmowaniu uchwał dotyczących ich odpowiedzialności, przyznania im wynagrodzenia, umów i sporów pomiędzy nimi a spółką. Ma rację skarżąca, że przepis ten ogranicza uprawnienia wspólników i wobec tego należy go wyklądać ściśle. Nie można zatem obejmować zakresem przedmiotowym wyłączeń innych czynności niż wymienione w tym przepisie. Wyłączenie prawa wspólnika do głosowania przy podejmowaniu uchwały zgromadzenia wspólników nie obejmuje ustanowienia pełnomocnika spółki do zawierania

umów ze współnikami – członkami zarządu. W przeciwnym razie art. 203 KH nie mógłby znaleźć zastosowania do zawierania umów ze współnikami - członkami zarządu spółki kilkuosobowej (jak w rozpoznawanej sprawie). Umowy takie mogłyby zawierać tylko Rada Nadzorcza, która przecież jest wybierana także przez zgromadzenie współników.

Michalina K. została powołana na pełnomocnika Spółki prawidłowo. Dla takiej oceny bez znaczenia jest podniesiona przez Sąd okoliczność, że była ona pracownikiem Spółki (główną księgową zatrudnioną w połowie wymiaru czasu pracy). Ani przepisy Kodeksu cywilnego, ani przepisy Kodeksu handlowego, ani dokumenty wewnętrzne Spółki nie wprowadzają ograniczeń podmiotowych, które wziął pod uwagę Sąd. Prawidłowość powołania Michaliny K. jako pełnomocnika do zawarcia umowy o pracę z zainteresowaną mogłaby zostać zakwestionowana tylko poprzez unieważnienie uchwały zgromadzenia współników z dnia 28 marca 1997 r. w trybie przewidzianym w art. 240 i nast. KH.

Zgodnie z art. 203 KH, umowę z członkami zarządu, także umowę o pracę, może skutecznie zawrzeć pełnomocnik Spółki powołany przez zgromadzenie współników. Skoro Michalina K. została prawidłowo ustanowiona pełnomocnikiem zgromadzenia współników i zawarła z Małgorzatą M.-Ł. umowę o pracę, to czynność tę należy traktować jako prawnie skuteczną, chyba, że zachodziłyby okoliczności uzasadniające przyjęcie wadliwości oświadczeń woli obu stron lub jednej z nich.

Sąd przyjął, że umowa o pracę zawarta przez Michalinę K. - pełnomocnika Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością „M.S.” ustanowionego przez zgromadzenie współników z Małgorzatą M.-Ł. – członkiem zarządu tejże Spółki, była czynnością prawną pozorną, dokonaną w celu obejścia prawa i dlatego nieważną. Zgodzić się trzeba ze skarżącą, że pozorność czynności prawnej i dokonanie czynności prawnej w celu obejścia prawa są różnymi instytucjami prawnymi. W kontekście obejścia prawa można rozważać zasadnie tylko skuteczność czynności prawnej dokonanej niewadliwie. Ustalenie, że umowa o pracę została zawarta dla pozorów, a zatem, że jest nieważna z mocy art. 83 § 1 KC, czyni bezprzedmiotową jej ocenę (jako czynności nieistniejącej) w aspekcie art. 58 KC.

Oświadczenie woli jest nieważne jeżeli zostało złożone drugiej stronie za jej zgodą dla pozorów. Gdy zostało ono złożone dla ukrycia innej czynności prawnej, ważność oświadczenia woli ocenia się według właściwości tej czynności (art. 83 § 1 KC). Zakwalifikowanie czynności prawnej jako dokonanej dla pozorów wymaga wyjaś-

nienia i ustalenia, która ze stron złożyła oświadczenie woli dla pozoru (pełnomocnik Spółki za zgodą zainteresowanej, czy zainteresowana za zgodą pełnomocnika) oraz jaka czynność prawna została pod pozorem umowy o pracę ukryta i ewentualnie czy ta ukryta umowa jest prawnie skuteczna. Z kolei zakwalifikowanie czynności jako zmierzającej do obejścia ustawy wymaga wyjaśnienia i ustalenia, jakie przepisy prawa strony zamierzały obejść przez dokonanie czynności i czy miały taki zamiar. Trafnie podniosła skarżąca, że Sąd nie dokonał ustaleń koniecznych do prawidłowego zastosowania w sprawie art. 58 § 1 i art. 83 §1 KC.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹³ KPC, orzekł jak w sentencji.

=====